

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Актуальність проблеми. В умовах трансформації сучасної соціально-економічної, суспільно-політичної, освітньої системи України висувуються все вищі вимоги до підготовки конкурентноздатних фахівців, особливо у сфері комунікативних спеціальностей. Досконале оволодіння майбутніми психологами своєю професією постає запорукою продуктивного вирішення фахових завдань, пов'язаних переважно із здатністю правильно розуміти власну поведінку та поведінку інших людей, із реалізацією пізнавальних процесів, націлених на адекватне відображення партнерів по спілкуванню й діяльності, з умінням налагоджувати взаємодію у групі та формувати команду. Зазначені уміння й навички (науковий статус яких визначається поняттям “соціальний інтелект” – далі СІ), необхідні для ефективної міжособистісної взаємодії та успішної соціальної адаптації.

Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері професійного становлення і розвитку фахівця, питання взаємозв'язку СІ та індивідуально-психологічних характеристик майбутніх практичних психологів є найменш вивченим з огляду на новизну проблематики і складність феномену.

Мета дослідження: на основі узагальнення результатів емпіричного дослідження визначити особливості зв'язку СІ з індивідуально-психологічними характеристиками майбутніх фахівців.

Організація та методи дослідження. В основу дослідження покладено порівняльну стратегію: було утворено дві вибірки, що відрізняються за віком та стажем роботи – майбутні психологи і практикуючі психологи. У ході роботи були використані наступні методи: теоретичні (аналіз феномену СІ), емпіричні (констатуюче дослідження, тестування, опитування), математико-статистична обробка (кореляційний, факторний, дисперсійний аналіз). Дослідницько-експериментальна робота проводилась на базі Чернігівського державного

педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, загальноосвітніх шкіл та дитячих дошкільних закладів м. Чернігова протягом 2005-2008 рр., і охопила 195 студентів різних курсів та 100 практичних психологів.

Використані методики: “Дослідження соціального інтелекту” Дж. Гілфорда та М. Саллівена; Особистісний опитувальник Р.Б. Кеттела (16 EPQ-187-A); опитувальник “Діагностика спрямованості особистості практичного психолога” Т. Данилової; “Індивідуально-типологічний опитувальник” Л. Собчик; опитувальник “Індивідуальні стилі мислення” О. Алексєєва та Л. Громової; “Методика кольорових виборів – МКВ” (модифікація Л. Собчик). Отримані дані були піддані статистичному аналізу за допомогою комп'ютерного пакету статистичних програм SPSS (версія 11.0) з наступною якісною їх інтерпретацією та змістовним узагальненням.

Результати дослідження. 1. Студентам з високим СІ притаманні такі індивідуально-психологічні особливості, як: емоційна витривалість; успішність соціальної взаємодії; адекватність; чутливість до невербальних реакцій; відсутність егоцентричних мотивів у взаєминах; соціальна рефлексія; високий рівень прогностичності розвитку соціальних ситуацій.

2. Студенти з низьким СІ демонструють домінантно-агресивний стиль міжособистісної взаємодії; формально-логічний підхід до роботи з передбачуваними ситуаціями; труднощі у прогнозуванні поведінки оточуючих, пов'язані з ускладненим процесом засвоєння досвіду взаємин; недовірливе ставлення до інших; усвідомлення наявності випадків утрудненого спілкування.

3. Відмінностей між студентами з високим та низьким рівнем СІ за показниками особистісної спрямованості виявлено не було, але простежуються наступні тенденції: студенти з високим СІ більше схильні до демонстрації поведінкових рис, притаманних екзистенційно спрямованій взаємодії, а студенти з низьким СІ – орієнтовані здебільшого прагматично.

4. Не було виявлено відмінностей між студентами з високим та низьким рівнем СІ за показниками індивідуального стилю мислення; на рівні тенденцій

було помічено, що студенти з високим СІ частіше використовують прагматичний стиль обробки інформації, студенти з низьким СІ – синтетичний.

5. Найбільш пов'язаними з низьким рівнем СІ у практичних психологів виступають такі комунікативні характеристики, як агресивно-конфліктний стиль встановлення міжособистісних контактів, нездатність ефективно організувати свій простір спілкування; та такі регулятивні характеристики, як емоційно-конативна нестабільність, низька здатність до поведінкової саморегуляції, підвищена тривожність; а також егоцентричне спрямування особистості й упереджене ставлення до оточуючих.

6. Емпіричне дослідження підтвердило однозначність зв'язку високого СІ з наступними індивідуально-психологічними особливостями практичних психологів: розвинена відповідальність за прийняті рішення; послаблення тривожності шляхом вербалізації емоцій; відкритість новому соціально-психологічному досвіду; комунікативна активність, посилена соціальною сміливістю й чутливістю до відтінків міжособистісних взаємин; успішність оволодіння й застосування широкого рольового репертуару.

Можна припустити, що зазначені вище комунікативні та регулятивні індивідуально-психологічні характеристики особистості студентів та практичних психологів виступають внутрішніми умовами формування їх СІ.

Висновки. Результати проведеного емпіричного дослідження свідчать, що:

1) СІ майбутнього психолога – це здатність розуміти себе й інших людей та прогнозувати міжособистісні події на основі індивідуальних розумових процесів, афективного реагування та соціального досвіду;

2) одним із шляхів підвищення рівня розвитку СІ спеціалістів виступає розробка і впровадження у психолого-педагогічну практику спеціальних освітньо-розвиваючих програм (наприклад, тренінгу сензитивності);

3) розв'язання розглянутої проблеми вимагає подальших комплексних досліджень, адже вміння легко й продуктивно взаємодіяти з людьми, великою мірою обумовлює успішну соціальну адаптацію та самореалізацію особистості.